

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी
योजनेअंतर्गत रेशीम उद्योग विकास योजना
रेशीम संचनालयासह कृषी विभाग व पंचायत
विभागामार्फत राबविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन,
नियोजन विभाग, (रोहयो प्रभाग)
शासन निर्णय क्रमांक- रेशीम - २०२२/प्र.क्र. ७०/रोहयो-५
मंत्रालय, मुंबई -४०० ०३२,
दिनांक - ०६ सप्टेंबर, २०२३

- वाचा : १. शासन निर्णय क्रमांक - मगारो २०१३/प्र.क्र.१३७/मगारो-१, दिनांक ०४ मार्च, २०१४.
२. शासन निर्णय क्रमांक- मगारो २०१४/प्र.क्र.७९/मगारो-५, दिनांक १० एप्रिल, २०१५.
३. शासन निर्णय क्रमांक- मगारो २०१४/प्र.क्र.७९/मगारो-५, दिनांक ०३ सप्टेंबर, २०१५.
४. शासन निर्णय क्रमांक- मगारो २०१४/प्र.क्र.७९/मगारो-५, दिनांक ३१ मार्च, २०१६.
५. शासन निर्णय क्रमांक- फळबाग २०२१/प्र.क्र.६३/मगारो-५, दिनांक ३० मार्च, २०२२.
६. आयुक्त मनरेगा नागपूर यांचे पत्र क्र. आयुक्तालय/कृषी/१८६१/२०२३ दि.१०.५.२०२३

प्रस्तावना -

संदर्भ क्र १ च्या शासन निर्णयानुसार बीड, जालना व छत्रपती संभाजीनगर जिल्ह्यांमध्ये प्रायोगिक तत्वावर तूती लागवडीस सुरुवात करण्यात आली. तेथे दिलेल्या उद्दिष्टाच्या दीडपट पेक्षा अधिक लागवड करून शेतकऱ्यांनी तूती लागवडीस प्रचंड प्रतिसाद दिला. त्यानंतर संदर्भ क्र २ च्या शासन निर्णयानुसार नागपूर आणि वर्धा जिल्ह्यात तर क्र ३ च्या शासन निर्णयानुसार संपूर्ण राज्यात तूती लागवड कार्यक्रम राबविण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

मागील वर्षी कोषाचे दर रु २५० प्रतिकिलो ते रु ९०० प्रतिकिलो होते. यावरून लक्षात येईल की कोष दरामध्ये मोठ्याप्रमाणात चढ उतार असते. रेशीम उद्योगात सहभागी होणाऱ्या शेतकऱ्यांनी बाजारातील अशा धोक्यांचा सखोल अभ्यास करूनच या क्षेत्रात शिरावे. तसेच कीटक संगोपनाचे तंत्रज्ञान अवगत करावे. सध्या मजुरीच्या दरामध्ये सुद्धा वाढ झाली आहे घरातील व्यक्ती या उद्योगांमध्ये असल्यास जास्त फायदा होतो. तूती लागवडीची एक चांगली बाब की तूतीचा पाला दुधाळ जनावरा करता सुद्धा आणि बंधिस्त बकरी पालन करता उपयुक्त आहे. तूतीच्या पाल्यामध्ये प्रथिने जवळपास २५% पर्यंत असते. त्यामुळे दुधाच्या फॅट मध्ये सुद्धा वाढ होते फक्त सुरुवातीस नवीन जनावरे खाणार नाही त्यांना चव लागणे करता सुरुवातीस इतर गवतासोबत किंवा इतर चान्यासोबत तूतीचा पाला दिल्यास तूतीचा पाला खाण्याची सवय लागते आणि एकदा की सवय लागली की नंतर इतर कुठलाही चारा द्यायची गरज भासत नाही . समजा फांदी जाड झाल्यास त्या फांदीची साल सुद्धा सोलून जनावर खाते. तूतीचे लागवड चारा पीक म्हणून केल्यास पहिली कटिंग मिळायला जवळपास तीन महिने लागेल नंतर प्रत्येक ४५ ते ६० दिवसांमध्ये चांगला तूतीचा पाला चान्याकर्ता उपलब्ध होऊ शकते. तसेच रेशीम कीटकांची विस्टा सुद्धा एक पौष्टिक खाद्य म्हणून जनावरांना देऊ शकतो सुरुवातीस कीटकांची विस्टा कीटक संगोपन गृह मधून गोळा करून हवेशीर सुकवावी नंतर गुरांना देण्या अगोदर स्वच्छ पाण्यामधून

तिला काढावी त्यावर थोडे गव्हाचे किंवा ज्वारीचे पीठ आणि मीठ चा मिश्रण करावे लागते. गुरांनी चाटून बघितल्यास त्यांना चव लागल्यानंतर संपूर्ण मिश्रण अगदी आवडीने खातात यामुळे सुद्धा पशुखाद्यावरला खर्च थोड्या प्रमाणात कमी होऊन दुधाचे फॅट वाढण्यास मदत एकदा गुरांना सवय लागल्यावर जनावरे तूतीचा पाला आणि रेशीम कीटकांची विस्टा आवडीने खातात.

आतापर्यंत राज्यात साधारण १५,००० एकर तूती लागवड करण्यात आली असून क्षेत्रीय पातळीवर मोठ्या प्रमाणात मागणी आहे. क्षेत्रिय स्तरावर रेशीम उद्योगाकरीता चांगली मागणी आणि केंद्र शासनाचा निधी उपलब्ध असूनही ही योजना राज्यात पाहिजे त्या प्रमाणात राबविण्यात येत नाही. रेशीम संचलनालयाकडे क्षेत्रिय आस्थापना कमी हेच त्यास प्रमुख कारण आहे. क्षेत्रिय स्तरावरून प्राप्त मागणीच्या अनुषंगाने रेशीम उद्योग विकास योजना रेशीम संचलनालयासह कृषी विभाग व पंचायत विभागामार्फत राबविण्याबाबत खालीलप्रमाणे शासन निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय :-

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेअंतर्गत रेशीम उद्योग विकास योजना संपूर्ण राज्यात रेशीम संचलनालयासह कृषी विभाग व पंचायत विभागामार्फत राबविण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

तूती लागवडीसाठी देण्यात यावयाच्या अनुदानाचा तपशील सोबतच्या परिशिष्ट ३ व रेशीम किटक संगोपनगृह साठी अनुज्ञेय अनुदानाचा तपशील परिशिष्ट ४ प्रमाणे राहिल.

या योजनेची कार्यपध्दती, लाभार्थी निवड व तदनुषंगिक बाबी संदर्भ क्र ४ च्या शासन निर्णयाप्रमाणे राहतील.

लागवडीचे क्षेत्र मर्यादा-

तूती लागवडीसाठी कमीत कमी १ एकर व जास्तीत जास्त ५ एकर प्रति लाभार्थी क्षेत्र मर्यादा राहिल.

२. रेशीम किटक संगोपनगृह -

लागवडी क्षेत्र कितीही असले तरी प्रत्येक लाभार्थ्यास परिशिष्ट '४' प्रमाणे ५० फुट लांबी व २२ फुट रुंदीचे किटक संगोपनगृह अनुज्ञेय राहिल.

मार्गदर्शक सूचना ---

३. लाभधारक निवड पध्दती

३.१ या योजनेअंतर्गत लाभ घेण्याकरिता गावात दवंडी देऊन/ गावात उपलब्ध असलेले सर्व व्हाट्सएप ग्रुपमध्ये माहिती देऊन सर्व इच्छुक व्यक्ती पर्यंत माहिती पोहोचवायची आहे. अर्ज करण्याकरिता ग्रामपंचायतीच्या प्रत्येक महसूली गावात २४ तास अर्ज टाकता येईल अशा ठिकाणी 'अर्ज पेटी' ठेवावयाची आहे. शक्य तेवढे असे "अर्ज पेटी" सार्वजनिक इमारत जसे अंगणवाडी, शाळा, ग्रामपंचायत, समाज मंदिर येथे लावण्यात यावी. शिवाय ऑनलाईन अर्ज करण्याची व्यवस्था सुद्धा करण्यात यावी.

३.२ इच्छुक लाभार्थ्यांने विहित नमुन्यातील अर्ज (प्रपत्र अ- अर्जाचा नमूना व ब- संमती पत्र सोबत जोडले) ऑनलाईन किंवा "अर्ज पेटीत" टाकावे. त्यात फळबाग/ फूलपिकाचे कार्य ग्रामपंचायत किंवा फलोत्पादन (कृषी) विभाग यापैकी कोणाकडून राबविण्यात रस आहे याचा स्पष्ट उल्लेख

लाभार्थ्यास करावा लागेल. ऑनलाईन व्यवस्था तयार झाल्यावर लाभार्थ्यांने शक्य तोवर ऑनलाईन अर्ज करावा.

३.३ "पत्र पेटी" दर सोमवारी उघडण्यात येऊन त्यातील अर्ज ऑनलाईन भरण्याचे कार्य ग्रामपंचायतीचे असेल. हे कार्य ग्रामपंचायत स्वतःचे डाटा एंट्री ऑपरेटर किंवा ग्राम रोजगार सेवक यांच्या मदतीने करेल. याप्रमाणे मगारोहयोच्या सर्व मागण्या ऑनलाईन भरले जातील ही जबाबदारी त्या ग्रामपंचायतीसाठी जबाबदार असलेले तांत्रिक सहाय्यकाची राहिल. वेळ प्रसंगी तांत्रिक सहाय्यकास सुद्धा ऑनलाईनसाठी डाटा एंट्री करावी लागली तरी त्यांनी ती करावी.

३.४ वरील प्रमाणे प्राप्त झालेले सर्व अर्ज ग्रामपंचायतीस/ ग्रामसेवकास ऑनलाईन पद्धतीने उपलब्ध करून दिले जातील. या सर्व अर्जांना ग्रामसभेची मंजूरी प्राप्त करून देण्याची जबाबदारी ग्रामसेवकाची राहिल.

३.५ ग्रामपंचायत/ ग्रामसभा मंजूरी :- मगारोहयोच्या कार्यपद्धती प्रमाणे कोणाला व किती लाभ घेता येईल याबाबत निर्णय ग्रामसभेत घेणे आवश्यक आहे. तथापि, ०५ ऑगस्ट, २०२० तसेच ०२ सप्टेंबर, २०२० रोजीच्या शासन निर्णया प्रमाणे ग्रामपंचायतीच्या मान्यतेने लाभार्थ्यांची निवड करता येते. योग्य प्रचार व प्रसिद्धी केल्यानंतर प्राप्त झालेल्या सर्व पात्र लाभार्थ्यांच्या यादीस त्यापुढील होणाऱ्या ग्रामसभेत अवलोकनार्थ ठेवण्यात यावे.

३.६ लेबर बजेट:-१५ जुलै ते ३० नोव्हेंबर याकालावधी मध्ये आलेले सर्व अर्ज मंजूर करून त्या वर्षाचे लेबर बजेटमध्ये समाविष्ट करावे.

३.७ पूरक लेबर बजेट :- तसेच ज्या लाभार्थ्यांची नावे लेबर बजेटमध्ये समाविष्ट झाली नाही व सदर लाभार्थी योजनेचा लाभ घेण्यास इच्छुक आहेत, अशा लाभार्थींना योजनेचा लाभ मिळण्याकरिता पूरक लेबर बजेट तयार करावे. त्याकरिता दिनांक १ डिसेंबर ते पुढील वर्षाचे १४ जुलै पर्यंत "अर्ज पेटीत" किंवा ऑनलाईन प्राप्त अर्जांना त्या त्या महिन्यांचे पंचायत सभेत मान्यता देऊन पंचायत समितीस मान्यतेसाठी पाठवावी. तसेच त्यापुढील होणाऱ्या ग्रामसभेत सदर यादीस अवलोकनार्थ प्रस्तुत करण्यात यावे.

३.८ ग्रामपंचायतीची मान्यता प्राप्त झाल्यावर सदर कामास तांत्रिक व प्रशासकीय मान्यता देण्यात येऊन रेशीम उद्योग विकास योजनेतर्गत काम सुरू करावेत. हे कार्य शेतकऱ्यांनी दिलेल्या पसंतीनुसार पंचायत विभाग/ कृषी व फलोत्पादन विभाग तसेच वृक्ष लागवड समाजिक वनीकरण विभागामार्फत करण्यात यावे. मात्र त्या कामावर खर्च जिल्हा स्तरीय समितीची मान्यता प्राप्त झाल्यानंतर करावे.

३.९ महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी कायद्याच्या तरतुदीनुसार जिल्हा परिषदेने शेल्वर कामे मंजूर करावयाचे आहेत. वरीलप्रमाणे प्रशासकीय व तांत्रिक मान्यता प्राप्त कामांना जिल्हा स्तरीय समितीच्या माध्यमातून शेल्वर घेण्यात यावे. तथापि, यासाठी कार्योत्तर मंजूरी घेण्याचे प्रावधान ठेवण्यात येत आहे.

योजनेचा लक्षांक: पुढील ५ वर्षांत राज्यात तूती लागवडीचा लक्षांक एक लक्ष एकर (४०,००० हेक्टर) ठरविण्यात येत आहे. वेग वेगळ्या जिल्ह्यांमध्ये रेशीम उद्योगास येणाऱ्या यशाचे प्रमाण पाहता सर्व जिल्ह्यांना सारखेच लक्षांक न ठेवता जिल्ह्यांचे कामगिरी पाहून विविध जिल्ह्यांचे लक्षांक रेशीम संचनालयाने ठरवावे.

(४) प्रशिक्षण -

महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेंतर्गत रेशीम उद्योग विकास योजना रेशीम संचनालयाच्या धर्तीवर कृषी विभाग व पंचायत विभागामार्फत राबविण्यात येत असताना कृषी व पंचायत विभागातील संबंधित सर्व अधिका-यांना प्रशिक्षण असणे आवश्यक आहे. त्याकरीता संबंधित जिल्ह्यातील रेशीम संचनालयातील क्षेत्रिय अधिकारी यांनी प्रशिक्षण देणे बंधनकारक राहिल.

प्रशिक्षणाचे आयोजन कृषी विभागाने त्याच्याकडील उपलब्ध कृषी विज्ञानकेंद्रे, कृषी चिकित्सालय, कृषी विद्यापिठे तसेच कृषी विभागाशी संबंधित प्रशिक्षण संस्था येथे आयोजन करावे. पंचायत विभागांतर्गत प्रशिक्षण केंद्रांच्या सुविधेचा उपयोग करण्यात यावा. सदर प्रशिक्षणामध्ये रेशीम संचनालयातील क्षेत्रिय अधिका-यांना मार्गदर्शन करण्याची जबाबदारी राहिल.

५) अंडपुंज -

१. कृषी विभाग, पंचायत विभाग व रेशीम संचनालय यांनी समन्वयाने महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेंतर्गत तुती लागवड केलेल्या शेतक-यांना अंडपुंजाची पुरवठा करण्याचे नियोजन करण्यात यावे.
२. कृषी विभाग व पंचायत विभागाने निवडण्यात आलेले लाभार्थी यांची माहिती रेशीम संचनालयाकडे संपूर्ण करण्यात यावी. जेणेकरून रेशीम विभागास सदर लाभार्थ्यांना रेशीम अंडपुंज पुरवठा करण्यासाठी नियोजन करता येऊ शकते.
३. केंद्रिय रेशीम मंडळ व मान्यताप्राप्त अंडपुंज निर्माती केंद्राकडे मागणी नोंदवून पुरवठा करणे आवश्यक राहिल.
४. रेशीम संचनालयाच्या समन्वयाने तीनही विभागांचे लाभार्थी शेतक-यांसाठी अंड:पुंजाच्या मागणी नोंदविण्यासाठी ऑनलाईन प्रणाली विकसित करण्यात यावी.
५. रेशीम संचनालयाने अंडपुंज निर्माती करण्यासाठी शासकीय व खाजगी क्षेत्राचा सहभाग वाढविण्याबाबतची कार्यवाही करावी. तसेच कृषी विभाग व पंचायत विभागामार्फत सदर कार्यक्रमांतर्गत लाभार्थ्यांची संख्या वाढल्यास संबंधित विभागामार्फत अंडपुंज निर्मातीकरीता उपाययोजना करणे आवश्यक राहिल.

६) अंदाजपत्रक तयार करणे, तांत्रिक व प्रशासकिय मान्यता :-

ग्रामसभेने लाभार्थ्यांची निवड अंतिम केल्यानंतर रेशीम लागवड योजना गतीने यशस्वी करण्यासाठी विविध पातळ्यांवर जबाबदारी खालीलप्रमाणे राहतील.

अ.क्र.	विषय	विभाग व संबंधित अधिकारी			
		कृषी विभाग	ग्रामपंचायत	पंचायत समिती	रेशीम विभाग
१	अंदाजपत्रक तयार करणे	कृषि सहाय्यक	तांत्रिक सहाय्यक (पं.स.)	ग्रामपंचायत संबंधित अधिकारी/कर्मचारी	तांत्रिक अधिकारी रेशीम विभाग
२	तांत्रिक मंजूरी प्रदान करणे	मंडळ कृषी अधिकारी	कृषी अधिकारी (पं.सं)	कृषी अधिकारी (पं.सं)	जिल्हा रेशीम विकास अधिकारी श्रेणी १/२
३	प्रशासकीय मान्यता देणे	तालुका कृषी अधिकारी	गट विकास अधिकारी	गट विकास अधिकारी	जिल्हा रेशीम विकास अधिकारी श्रेणी १/२

७. प्रस्तुत शासन निर्णयामध्ये विहित करण्यात आलेल्या सुधारणांसह दिनांक ३१.०३.२०१६ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार ही योजना राबविण्यात येईल.

८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३०९०६१७०१४८७३१६ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

सोबत :- परिशिष्ट- १ (अर्जाचा नमुना), परिशिष्ट - २ (संमतीपत्र) तसेच परिशिष्ट - ३ व परिशिष्ट - ४.

(संजना खोपडे)

उप सचिव (रोहयो) महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपालांचे सचिव,
२. मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. उपमुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,
४. सर्व मंत्री व राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मुख्य सचिवांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
६. शासनाचे सर्व अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय मुंबई
७. संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय
८. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क मंत्रालय, मुंबई
९. सर्व विभागीय आयुक्त,
१०. आयुक्त, महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना, नागपूर
११. सर्व जिल्हाधिकारी (मुंबई व मुंबई उपनगर वगळून)
१२. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हापरिषद
१३. प्रधान मुख्य वन संरक्षक, नागपूर
१४. आयुक्त (कृषि) महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१५. संचालक, फलोत्पादन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१६. महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य (लेखा व अनुज्ञेयता) मुंबई/नागपूर
१७. महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य (लेखा परिक्षा) मुंबई/नागपूर
१८. सर्व उप सचिव/ अवर सचिव/कक्ष अधिकारी नियोजन विभाग (रोहयो)
१९. सर्व उपजिल्हाधिकारी (रोहयो)
२०. सर्व जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी
२१. निवड नस्ती रोहयो-५.

परिशिष्ट - १

(योजनेअंतर्गत लाभ घेण्याकरिता अर्जाचा नमुनाः)

प्रति,

ग्रामसेवक,
ग्रामपंचायत -----
तालुका -----
जिल्हा -----

विषय : महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनांतर्गत रेशीम उद्योग विकास / तुती लागवडसह किटक संगोपनगृह बांधकाम योजनेचा लाभ घेण्याबाबत.....

संदर्भ : शासन निर्णय, नियोजन विभाग (रोजगार हमी योजना कक्ष) क्र. रेशीम-२०२२/
प्र.क्र.७०/मग्रारो-०५ दिनांक -.....

मी माझ्या स्वतःच्या मालकीच्या जमीनीत महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजने अंतर्गत संदर्भाधीन शासन निर्णयानुसार रेशीम उद्योग विकास / तुती लागवड करू इच्छित आहे. मी धारण केलेल्या जमीनीसंबंधी माहिती खालीलप्रमाणे आहे.

१. शेतकऱ्याचे नाव -----
२. गाव ----- तालुका ----- जिल्हा -----
३. जॉबकार्ड क्रमांक -----
४. लाभार्थ्यांची वर्गवारी (अनु. जाती / अनु. जमाती / भटक्या जमाती / निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जमाती) / दारिद्र्य रेषेखालील इतर कुटूंबे / स्त्री कुटूंबप्रमुख असलेली कुटूंबे / जमीन सूधारणांचे लाभार्थी / प्रधानमंत्री आवास योजना - ग्रामीण योजनेखालील लाभार्थी / अनुसूचित जमातीचे व इतर पारंपरिक वनवासी (वन हक्के मान्य करणे) अधिनियम, २००६ (२००७ चा २) खालील पात्र लाभार्थी/ इतर. (योग्य वर्गवारीत खूण करावे).
५. लाभार्थ्यांच्या नावे जमीन- ८-अ प्रमाणे एकूण क्षेत्र: ----- हे. लागवडीचा भूमापन क्रमांक ----- व त्याचे क्षेत्र ----- हे.
६. संयुक्त खातेदार असल्यास अर्जदाराच्या हिश्याचे प्रमाणानुसार क्र. ४ नुसार लागवड करावयाच्या जमीनीचे भूमापन क्रमांक ----- व त्याचे क्षेत्र ----- हे.
७. रोजगार हमी व्यतिरीक्त इतर शासकिय योजने अंतर्गत पुर्वी फळबाग /फुलपिके /वृक्ष केली असल्यास तपशिल

अ. क्र.	गट क्रमांक	गटाचे क्षेत्र (हे.)	लागवड क्षेत्र (हे.)	लावलेल्या झाडांची संख्या
	२	३	४	५

८. जमीनीचा प्रकार (हलकी/ मध्यम/ भारी/ कातळ/ पडीक) (योग्य बाबींवर खूणा करा.)

९. माझ्या शेतावर रेशीम विकास योजनेंतर्गत तूती लागवड

रेशीम संचनालय/ कृषी व फलोत्पादन/ पंचायत

विभागामार्फत करण्यात यावे. (वरील पैकी एकावर खूण करा.)

१०. उपलब्ध असल्यास ओलिताचे साधन

(विहीर, लिफ्ट, कॅनॉल, नदी) (योग्य बाबींवर खूण करा.)

११. बँक खात्याचा तपशिल - (बँक पासबुक मध्ये खाता क्रमांक व IFSC CODE असलेल्या पान तसेच शेवटचा transaction चा/ चेक बुक असल्यास त्याचे ही, Soft copy/ Scan copy जोडणे आवश्यक)

बँकेचे नाव ----- खाते क्रमांक -----

शाखा ----- IFSC CODE -----

शासनाने विहित केलेल्या नियम व अटीप्रमाणे वर नमूद केलेल्या झाडांची लागवड करेल. तसेच मी स्वतः / माझे कुटुंबातील कार्यक्षम व्यक्ती या महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेतील प्रमाणित मजूर म्हणून घोषित करेल. रोपे लागवड केल्यानंतर त्यांची सुयोग्य जोपासना व संरक्षण करेल. तेव्हा मला सदर योजनेत सहभागी करून घ्यावे, ही विनंती. सोबत ७/१२ उतारा व ८-अ जोडला आहे.

स्थळ :

दिनांक :

आपला विश्वासू
(शेतकऱ्याचे नाव व सही / अंगठा)

परिशिष्ट - २

वरील प्रमाणे महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेशी निगडीत रेशीम उद्योग विकास/तुती लागवड योजनेअंतर्गत मी अर्ज केला आहे. त्यास मंजूरी मिळाल्यास त्याकरीता माझ्या / आमच्या मालकीच्या/ जमीनीवर ही योजना राबविण्यास संमती देत आहे / आहोत.

१. सदरची योजना राबविण्याकरीता मी स्वतः / माझे कुटुंबातील कार्यक्षम व्यक्ती महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेतील प्रमाणित मजूर म्हणून घोषित करीत आहे / आहोत. या योजनेकरीता होणारी सर्व कामे प्रामुख्याने पूर्ण करण्याची जबाबदारी माझी किंवा जॉबकार्ड धारक मजूरांकडून करून घेण्याची जाबाबदारी माझी/ आमची राहिल.
२. योजनेअंतर्गत आवश्यक कलमे/ रोपांची वाहतूक मला स्वतः करावी लागेल याची मला कल्पना देण्यात आलेली असून मला ते मान्य आहे.
३. झाडांची लागवड केल्यानंतर हप्ता रक्कम मिळण्यासाठीचे पात्रता निकष मला अवगत करून देण्यात आलेले असून ते मला मान्य राहतील.
४. या योजनेचे नियम व अटी मला बंधनकारक आहे व त्यानुसार मी कलमा/ रोपांची लागवड / संगोपन/ संरक्षण करीन.
५. सदर योजनेअंतर्गत एकूण क्षेत्राप्रमाणे व नमुन्याप्रमाणे शासनाने प्रतिवर्षी मंजूर केलेल्या मर्यादेच्या प्रमाणकापेक्षा जास्त खर्च झाल्यास तो खर्च मी / आम्ही स्वतः करील.
६. महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेशी निगडीत रेशीम उद्योग विकास / तुती लागवड योजनेची माहिती मला/ आम्हाला मान्य असल्याचे कबूल करून त्या प्रमाणे करारपत्रावर सहया केल्या आहेत.
७. या योजनेअंतर्गत शासन वेळोवेळी जे बदल करेल अथवा अटी घालेल त्या अटी / बदल मला / आम्हाला मान्य राहतील.
८. महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजनेअंतर्गत रेशीम उद्योग विकास / तुती लागवड योजनेमध्ये समाविष्ट करून /घेण्याकरीता मी /आम्ही दिलेला तपशील ७/१२ चे उतान्याप्रमाणे बरोबर आहे.
९. मी/ आम्ही संयुक्त खातेदार असून माझ्या/ आमच्या हिश्याच्या भूमापन क्र..... मध्ये हेक्टर क्षेत्रावर लागवड करण्यास परवानगी दिल्यास वरील सर्व अटी मला/ आम्हाला मान्य राहतील.

ठिकाण-

दिनांक -

सही/अंगठा

(लाभार्थ्याचे नाव)

साक्षीदार-

१.

२.

श्रीमि संवत्साराय, नागपुर

संस्था संरक्षण केंद्र शाखाची अधिपत्यास दिनांक 23/04/2023

संस्था गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण सेवायुक्त रानी योजना अंतर्गत एक एकर गुरी लागवडी खोलीत व कोष उदयकरनासाठी उच्चवर्ग अंदाजपत्रक (रुपये) लक्षा क्रमांक. 1

क्र.	कामाचा तपशील	उपाक	मूल्य रु. 27%	पहिले वर्ष				दुसरे वर्ष				तिसरे वर्ष				एकूण खर्चाचा तपशील				
				मनुष्य प्रति दिन	मनुष्य प्रति दिवस	सामग्री किंमत	मनुष्य प्रति दिवस	एकूण	मनुष्य प्रति दिवस	सामग्री किंमत	एकूण	मनुष्य प्रति दिवस	सामग्री किंमत	एकूण	मनुष्य प्रति दिवस	सामग्री किंमत	एकूण	मनुष्य प्रति दिवस	सामग्री किंमत	एकूण
1	मनुष्य तयार करणे	मो. 2	16	273	4368	0	0	4368	0	273	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4368
2	उपेक्षागत परतविणे	मो. 2	8	273	2184	0	0	2184	8	273	2184	0	0	2184	8	273	2184	0	0	6552
3	मनुष्य तयार करणे	मो. 2	14	273	9282	0	0	9282	0	273	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9282
4	गुरीची रीत सांगणे	मो. 2	20	273	5460	0	0	5460	0	273	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5460
5	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	40	273	10920	0	0	10920	20	273	5460	0	0	5460	20	273	5460	0	0	10920
6	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	20	273	5460	0	0	5460	10	273	2730	0	0	2730	10	273	2730	0	0	10920
7	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	30	273	8190	0	0	8190	20	273	5460	0	0	5460	20	273	5460	0	0	13650
8	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	40	273	10920	0	0	10920	20	273	5460	0	0	5460	20	273	5460	0	0	16380
9	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	50	273	13650	0	0	13650	30	273	8190	0	0	8190	30	273	8190	0	0	21840
10	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	60	273	16380	0	0	16380	40	273	10920	0	0	10920	40	273	10920	0	0	27300
11	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	70	273	19110	0	0	19110	50	273	13650	0	0	13650	50	273	13650	0	0	32760
12	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	80	273	21840	0	0	21840	60	273	16380	0	0	16380	60	273	16380	0	0	39240
13	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	90	273	24570	0	0	24570	70	273	19110	0	0	19110	70	273	19110	0	0	46720
14	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	100	273	27300	0	0	27300	80	273	21840	0	0	21840	80	273	21840	0	0	54200
15	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	110	273	30030	0	0	30030	90	273	24570	0	0	24570	90	273	24570	0	0	61780
16	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	120	273	32760	0	0	32760	100	273	27300	0	0	27300	100	273	27300	0	0	70260
17	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	130	273	35490	0	0	35490	110	273	30030	0	0	30030	110	273	30030	0	0	77740
18	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	140	273	38220	0	0	38220	120	273	32760	0	0	32760	120	273	32760	0	0	85220
19	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	150	273	40950	0	0	40950	130	273	35490	0	0	35490	130	273	35490	0	0	92700
20	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	160	273	43680	0	0	43680	140	273	38220	0	0	38220	140	273	38220	0	0	100180
21	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	170	273	46410	0	0	46410	150	273	40950	0	0	40950	150	273	40950	0	0	107660
22	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	180	273	49140	0	0	49140	160	273	43680	0	0	43680	160	273	43680	0	0	115140
23	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	190	273	51870	0	0	51870	170	273	46410	0	0	46410	170	273	46410	0	0	122620
24	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	200	273	54600	0	0	54600	180	273	49140	0	0	49140	180	273	49140	0	0	130100
25	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	210	273	57330	0	0	57330	190	273	51870	0	0	51870	190	273	51870	0	0	137580
26	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	220	273	60060	0	0	60060	200	273	54600	0	0	54600	200	273	54600	0	0	145060
27	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	230	273	62790	0	0	62790	210	273	57330	0	0	57330	210	273	57330	0	0	152540
28	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	240	273	65520	0	0	65520	220	273	60060	0	0	60060	220	273	60060	0	0	160020
29	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	250	273	68250	0	0	68250	230	273	62790	0	0	62790	230	273	62790	0	0	167500
30	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	260	273	70980	0	0	70980	240	273	65520	0	0	65520	240	273	65520	0	0	174980
31	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	270	273	73710	0	0	73710	250	273	68250	0	0	68250	250	273	68250	0	0	182460
32	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	280	273	76440	0	0	76440	260	273	70980	0	0	70980	260	273	70980	0	0	189940
33	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	290	273	79170	0	0	79170	270	273	73710	0	0	73710	270	273	73710	0	0	197420
34	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	300	273	81900	0	0	81900	280	273	76440	0	0	76440	280	273	76440	0	0	204900
35	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	310	273	84630	0	0	84630	290	273	79170	0	0	79170	290	273	79170	0	0	212380
36	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	320	273	87360	0	0	87360	300	273	81900	0	0	81900	300	273	81900	0	0	219860
37	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	330	273	90090	0	0	90090	310	273	84630	0	0	84630	310	273	84630	0	0	227340
38	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	340	273	92820	0	0	92820	320	273	87360	0	0	87360	320	273	87360	0	0	234820
39	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	350	273	95550	0	0	95550	330	273	90090	0	0	90090	330	273	90090	0	0	242300
40	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	360	273	98280	0	0	98280	340	273	92820	0	0	92820	340	273	92820	0	0	249780
41	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	370	273	101010	0	0	101010	350	273	95550	0	0	95550	350	273	95550	0	0	257260
42	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	380	273	103740	0	0	103740	360	273	98280	0	0	98280	360	273	98280	0	0	264740
43	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	390	273	106470	0	0	106470	370	273	101010	0	0	101010	370	273	101010	0	0	272220
44	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	400	273	109200	0	0	109200	380	273	103740	0	0	103740	380	273	103740	0	0	279700
45	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	410	273	111930	0	0	111930	390	273	106470	0	0	106470	390	273	106470	0	0	287180
46	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	420	273	114660	0	0	114660	400	273	109200	0	0	109200	400	273	109200	0	0	294660
47	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	430	273	117390	0	0	117390	410	273	111930	0	0	111930	410	273	111930	0	0	302140
48	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	440	273	120120	0	0	120120	420	273	114660	0	0	114660	420	273	114660	0	0	309620
49	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	450	273	122850	0	0	122850	430	273	117390	0	0	117390	430	273	117390	0	0	317100
50	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	460	273	125580	0	0	125580	440	273	120120	0	0	120120	440	273	120120	0	0	324580
51	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	470	273	128310	0	0	128310	450	273	122850	0	0	122850	450	273	122850	0	0	332060
52	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	480	273	131040	0	0	131040	460	273	125580	0	0	125580	460	273	125580	0	0	339540
53	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	490	273	133770	0	0	133770	470	273	128310	0	0	128310	470	273	128310	0	0	347020
54	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	500	273	136500	0	0	136500	480	273	131040	0	0	131040	480	273	131040	0	0	354500
55	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	510	273	139230	0	0	139230	490	273	133770	0	0	133770	490	273	133770	0	0	361980
56	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	520	273	141960	0	0	141960	500	273	136500	0	0	136500	500	273	136500	0	0	369460
57	गुरीची रीत सांगणे व वेळी	मो. 2	530	273	144690	0	0	144690	510	273										

रेशीम संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
मनरेगा अंतर्गत केंद्र शासनाधी अधिसूचना दिनांक 23/04/2023 नुसार रेशीम किटक संगोपनगृह 50x22 लांबखंड फुट मॉडेलसाठी लागणा-या खर्चाचे एक
एकर तुली लागवड नुसार सुधारीत अंदाजपत्रक

अ.क्र.	कामाचा तपशील	1100 चौ. फुट (150 ते 250)अंडीपुंज/बैच					
		एकक	दर रु. 273/- म. दिवस	मात्रा दिवस	एकूण म. दिवस	दर रु.	मनरेगा अंतर्गत मजुरी
अ.)	मजुरी						
1	शेडसाठी जागा लेव्हलिंग,घाट तयार करणे	मी-2	5	4	20	273	5460
2	वाळू चाळणी, सिमेंट वाळू खडी मिक्सिंग करणे व त्याची पाया भरणे करिता वाहतुक	मी-2	6	5	30	273	8190
3	पाया खांदणी, पाईपा करीता खड्डे तयार करणे, पाईप उभा करणे कॉन्क्रीटिंग तयार करणे/पाया भरणे इत्यादी	मी-2	20	5	100	273	27300
4	मुरुम वाहतुक व आतील जमीनोवर मुरुम टाकणे	मी-2	6	2	12	273	3276
5	मुरुम धुस करणे	मी-2	6	2	12	273	3276
6	बांधकाम अंतर्गत पाणी मारण	0	1	9	9	273	2457
7	शेडसाठी पाईप कापणे, फिटिंग		6	5	30	273	8190
	अ) एकूण अकुशल मजुरी			0	213	273	58149
ब)	कुशल कामाचा तपशील						

अ.क्र.	साहित्याचे नाव	प्रमाण	मात्रा	दर रु.	दंड रक्कम रु.	शेरा
1	लोखंडी पाईप/अंगल 3" किंवा 4" साईज	किलो	250	65	16250	सिमेंट पत्रे ऐवजी लोखंडी पत्रे, सिमेंट पाईप/कॉलम ऐवजी लोखंडी पाईप, अधिक मुल्याच्या वस्तु तसेच सिमेंट, वाळू करीता ईस्टीमेटपेक्षा जास्त खर्च शेतकरी स्वच्छ करू शकतील
2	लोखंडी क्वेअर पाईप/अंगल 1.5" किंवा 2" साईज	किलो	450	65	29250	
3	पत्रे सिमेंट/लोखंडी 3x8	नग	30	1700	51000	
4	पत्राचे कर्ण 7 ते 8 फुट	फुट/किलो	20	65	1300	
5	स्क्रू व इतर	किलो	20	65	1300	
6	सिमेंट वाळू, विटा, लोह, गोंदटी इ.	किलो	लागणारे प्रमाणात		18900	
7	जनमाहिती फलक		रुंदी 3x4 लांबी फुट	एकत्रीत	3000	विटा/ रेती/ सिमेंटच्या फलकावर योजनेचे नाव शेतकरी नाव, कामाचा कोड व एकूण रक्कम व अदा रक्कम नमुद असावी.
7	ब) एकूण कुशल रक्कम				121000	
8	एकूण रक्कम (अ+ब)				179149	

टिप :- किटक संगोपन गृहाचे निवृत्तीकरण करणेसाठी किटक संगोपनगृहामध्ये कोबा/फरशी तसेच बाजून 2.5-3 फुट उंचीची भित बांधणे आवश्यक आहे.

वरीष्ठ तंत्रिक सहा,
रेशीम संचालनालय, नागपूर

उपसंचालक
रेशीम संचालनालय, नागपूर

रेशीम संचालनालय, नागपूर

आयुक्त
म.न.रे.गा.